

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
NOVEMBER 2014

**SEPEDI LELEME LA GAE: LEPHEPHE II
SEPEDI HOME LANGUAGE: PAPER II**

MARKING GUIDELINES

Nako: Diiri tše 3

100 Meputso

These marking guidelines are prepared for use by examiners and sub-examiners, all of whom are required to attend a standardisation meeting to ensure that the guidelines are consistently interpreted and applied in the marking of candidates' scripts.

The IEB will not enter into any discussions or correspondence about any marking guidelines. It is acknowledged that there may be different views about some matters of emphasis or detail in the guidelines. It is also recognised that, without the benefit of attendance at a standardisation meeting, there may be different interpretations of the application of the marking guidelines.

KAROLO YA A DINGWALO/DINGWALWA

POTŠIŠO YA 1 MOTHUPI, P. 1977 – LEHUFA

SETSOPOLWA SA A

- 1.1 1.1.1 Lehufa le senyeditše Radithekisi le Ntlogeleng ka ge ba be ba sa tshepe balekane ba bona. Ba ile ba dumelela go laolwa ke lehufa ka tsela ye e latelago:

Ntlogeleng:

- O be a sa tshepe monna wa gagwe Ntshepe a phela a elwa le yena ka ge a be a gopola gore o ratana le Lerato.
- O be a latelela Lerato mošomong a fihla a mo hlapaola le go mo nyefola mo pele ga batho bao a šomago le bona.
- Lehufa la gagwe le ile la dira gore go se sa ba le kwano ka lapeng ka ge a be a se sa bolela le monna wa gagwe ka tlhompho.
- Mafelelong o ile a ba a tšea sephetho sa go šomiša dihlare/ moratišo gore monna wa gagwe Ntshepe a lebelele yena fela.
- Manyami e bile gore Ntshepe o ile a mo humana a sa šomiša dihlare tšeo gomme a mo raka ka gae.
- Ntlogeleng o ile a fetša a ipolaile gomme ga se a ka a ipshina le monna wa gagwe ka baka la lehufa.

Radithekisi:

- Radithekisi o ile a dumelela lehufa le mo diriša dilo tša go se loke – go swana le ge a be a ganetša mosadi wa gagwe Lerato go ya sekolong ka ge a be a tšhaba gore banna ba bangwe ba tla mo tšeela yena.
- O ile a se kgone go bona gore Lerato o be a tloga a mo rata kudu ka gore le ge a be a mo hlakiša ka tsela yeo o be a mo kgotleletše.
- O be a phela a betha Lerato gomme yena a no mo swarela ka ge e be e le monna wa gagwe ebile a be a se a ikemišetša go mo tlogela.
- Radithekisi o ile a thwala batho ba go šala Lerato morago le go mo tšea bidio ge a be a ka bonwa a na le motho wa monna.
- O be a phela a mo nyefola le go mo segiša ka batho go swana le go mo latelela ka kerekeng ka sethunya gomme a ba a mo rekela sesepa sa dikolobe gore a hlape go fihlela se felela ka ge a be a re Lerato o na le ditšhila.
- Mafelelong Lerato o ile a mo tlogela a yo aga lapa le Ntshepe, gomme yena Radithekisi a šala a itshola.
- Dikgwebo tša gagwe di be di se sa sepela gabotse gomme le yena Radithekisi o bookelong ka ge a sa phele gabotse mmeleng a bile a itshola.

(15)

1.1.2 SETSOPOLWA SA A

(a) **Molaetša/thuto:**

Ke thuto yeo moithuti/mmadi a e humanego goba molaetša wa bohlokwa go tšwa mo pukung. Go a kgonagala gore moithuti a kgone go humana molaetša ye mentši ya go fapana go ya ka mo a kwešišitseng puku. Se bohlokwa ke gore moithuti a kgone go fahlela ka mabaka.

Lehufa le a senya:

Ka mo gare ga puku, Ntlogeleng o be a nagana gore monna wa gagwe, Ntshepe, o be a ratana le basadi ba bangwe ge a humana dinomoro tša Lerato ka mo morabeng wa gagwe. Ka lebaka leo, Ntlogeleng o ile a ba a tšea sephetho sa go fa Ntshepe moratišo gore a lebelele yena fela. Ntshepe o ile a mo humana a se a fetše, a befelwa, a mo raka. Ntlogeleng o ile a fetša a ipolaile.

Se sengwe gape, Radithekisi o be a na le lehufa, a nagana gore Lerato o ratana le banna ba bangwe. Ka lebaka le o be a phela a mo hloriga ebile a sa boelele le yena gabotse. Go be go se sa na lerato mo lenyalong la bona ka ge Radithekisi a be a itlwaeditše go phela a betha Lerato. Mafelelong Lerato o ile a mo tlogela.

Go bohlokwa gore motho a ikemele mo bophelong gomme a tšwetšwe pele ditoro tša gagwe:

Lerato o be a sa kgone go ikemela le ge Radithekisi a be a phela a mo roga; go mo nyefola le go mmetha. Ge nkabe Lerato a be a kgona go ikemela, nkabe a se a dumelela Radithekisi go mo ganetša go tšwetšwa dithuto tša gagwe pele le go mo phediša boima ka tsela ye. Lerato o be a lebetše ka go hlokomela le go tšwetša pele bokamoso bja gagwe ka ge a be a lebeletše lenyalo la gagwe le Radithekisi.

Go bohlokwa gore mo lenyalong baratani ba tshepane:

Radithekisi o be a sa tshepe Lerato a phela a nagana gore o na le banna ba bangwe. Ntlogeleng le yena o be a phela a naganela gore Ntshepe o ratana le basadi ba bangwe. Bobedi bja bona ba ile ba dumelela lehufa gore le laole maphelo a bona. Manyami e bile gore, balekane ba bona ba ile ba fetša ba lapišitšwe ke mekgwa yeo ya bona gomme ba ba tlogela.

Ge o le motho ga o a swanela go dumelela monna a go laola gore o palelwe ke go tšwela pele ka bophelo bja gago:

Lerato o ile a dumelela Radithekisi gore a mo ganetše go tšwetša dithuto tša gagwe pele ebile o be a phela a šetše mesepele ya gagwe morago bjalo ka ngwana.

Go bohlokwa gore motho yo mongwe le yo mongwe a sware batho go ya ka mo yena a ratago gore ba mo sware ka gona:

Radithekisi o be a sa sware Lerato gabotse ka ge a be a mo hloriga ebile a mmetha, fela re a tseba gore yena o be a ka se thabele go swarwa ka tsela yeo. Ntlogeleng le yena o be a sa sware Ntshepe gabotse ebile a phela a elwa le yena.

(7)

(b) **Dithulano**

Thulano ke kokwane ye bohlokwa ya padi. Thulano ya padi ye ke lepheko leo le hlolago karogano ya baanegwa, gomme e diegiša tlemollo ya lehuto. Thulano e bohlokwa ka ge e le yona e hlolago maatlakgogedi a sengwalo. Mmadi o nyaka go tseba pheletšo ya baratani goba ditiragalo.

Dithulano tše di magareng ga Radithekisi le Lerato

- Radithekisi o rile go kwa ka ntwaga ya Lerato le Ntlogeleng kua lebenkeleng, a thoma go mo hlasela kua gae.
- Radithekisi o ile a tšwela pele go hlokomela mesepelo ya Lerato le go mo nyakela batho gore ba mo tšee bidio ge ba mmona a na le motho wa monna. Seo se ile sa dira gore Radithekisi a fetše a bethile Lerato mo a ilego a fetša a robetše bookelong.
- Radithekisi o tšwela pele ka go lwa le Lerato ebile o mo ntšha ka kerekeng ka ntwaga mola go sa rapelwa.
- Ge ba fihla gae o mo gapeletša gore a hlape ka sesepa sa dikolobe go fihlela se fela. Radithekisi o be a nyefola Lerato.
- Lerato o nyaka go boela sekolong gomme ge a kgopela tumelelo go Radithekisi o lwa le yena

(8)
[15]

1.2 1.2.1 *Tshwantšho ya baanegwa e lebane le maitshwaro a gagwe. Wo ke mokgwa woo moanegwa a phelago ka gona go ya le ka mo mongwadi a mo tšweleditšego. Tshwantšho ya moanegwa gantši e lemogwa ka dintlha tše di latelago:*

- *Ditiro le dipolelo tša moanegwa.* (3)
- *Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena.*
- *Seo se tšweletšwago ke itaetšosefala*

Karabo ya moithuti ya maleba moo e lego gore moithuti o leka go tšweletša mekgwa, lerato, kgotlelelo, maikemišetšo le go tshepega ga Lerato mo lenyalong la gagwe. Le ge monna wa gagwe Radithekisi a be a sa mo sware gabotse, Lerato o ile a kgotlelela a no tšwela pele ka go mo hlompha bjalo ka monna wa gagwe le go mo theeletša. Radithekisi o be a mmetha fela Lerato ga se a ka a mo tlogela. Baithuti ba tšweletše gore ke ka lebaka la eng ba le bohlokwa.

Dikarabo tša maleba tša moithuti di tla amogelwa. (12)

1.2.2 SETSOPOLWA SA B

- (a) Ya go begela maphodisa gore Radithekisi o mmethile, ebile o mo hloriga ka mehla. (2)
- (b) (i) Ke mang motho yo a go tlaleilego/tsentšego mathateng. (ii) O tla feleletša o hlokoletše ka gona go rata motho ka tsela yeo. (iii) Ke tla no kgotlelela. (3)
- (c) Karabo ya moithuti ya maleba e tla amogelwa. Go swana le ge a ka re ka nnete Lerato a ka fetša a bolailwe ka gore Radithekisi o mmetha ka mehla, goba ba re: aowa mohlomongwe ge nako e dutše e eya Radithekisi o tla fetoga gomme a thoma go rata le go hlompha mosadi wa gagwe. (4)
- (d) Karabo ya moithuti ya maleba e tla amogelwa. Go swana le ge a ka re ga a rate batho ba go se kgone go ikemela. Lerato o be a sa nagane gore a ka kgona go phela gabotse ntle le Radithekisi. Yo mongwe a ka re yena o bona batho ba go swana le Lerato e le basadisadi ka ge ba theeletša le go hlompha banna ba bona. (3)
- (e) Karabo ya maleba ya moithuti e tla amogelwa. Go swana le gore a tlogele/hlale monna yo ka gore o a mo hloriga, gomme o tla kgona go dula a thabile ntle le yena. Mohlomongwe a ka ba a kgona go ikhumanela yo mongwe yo a tlogo mo laetša lerato le tlhompho. Tše dingwe dikarabo e ka ba gore mo swariše goba a ye go bona badirelaleago ka taba ye. (3)

[30]

POTŠIŠO YA 2 BOPAPE, H. D. N. 2008 – LENONG LA GAUTA

2.1 Semelo sa Brenda

Tshwantšho ya baanegwa e lebane le maitshwaro a gagwe. Wo ke mokgwa woo moanegwa a phelago ka gona go ya le ka mo mongwadi a mo tšweleditšego. Tshwantšho ya moanegwa gantši e lemogwa ka dintlha tše di latelago:

- *Ditiro le polelo tša moanegwa*
 - *Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena*
- (2)

O na le kgang: Ge a nyaka selo, o kgonthiša gore selo seo o a se humana. O nyakile lenong la gauta mengwaga ye mehlano gomme mafelelong a le humana. Kgang ya gagwe e ile ya mo dira gore a timelele gae mengwaga ye mmalwa.

O na le pelo ye mpe/ga a na kwelobohloko: O bolaile mosadi wa tatagwe Mmatšhego ntle le kwelobohloko. O ile a kwana le boNakedi gore ba hlasele monna wa gagwe Nnono.

O na le lenyatšo: Ga a hlomphe monna wa gagwe. O bolela le yena ka go mo tšeatšea. O lala a boa gae mašego – o ikgapa a ikgoroša.

Ga a na lerato: O botša monna wa gagwe Nnono mo mahlong gore o sepela le monna yo mongwe e lego Nakedi. Go laetša gore ga se nke a rate Nnono, o a mmefelega ge a boile bošego ebile a bethile Mpho.

Ke motho wa go ba le diphiri: Ga se a ka a botša motho gore nako yela a be a timeletše o be a ile kae. Ge a le gare a nyakana le lenong la gauta, ga se a ka a botša motho ka ga leano la gagwe.

Ga a rate go bolela kudu: Nnono o hlaloša gore ga se motho wa go rata polelo.

Ga se motho wa go rata go no lla fela. Nnono o hlaloša gore le ge ba ka lwa bjang le bjana ga a rate go bapala ka megokgo.

(8)

GOBA

2.2 TIKOLOGO YA LENONG LA GAUTA

Teori

Tikologo ke lefelo le nako tšeo mongwadi a di hlolago ka nepo ya go tšweletša ditiragalo tša gagwe gona. Lefelo le gantši le tšweletšwa go lebeletšwe nako ye e itšego. Nako e ka ba ya setala/segologolo goba ya sebjalebja. Mo dingwalong tikologo e arolwa go ya ka mehuta ye mebedi ye bohlokwa e lego: Tikologopopego le tikologo ya go hloka sebopego. Tikologo ye ya sebopego e amana kudu le sebopego sa lefelo leo ditiragalo di diregago mo go lona, gomme e bonala ka diponagalo tše di latelago: lefelo leo e ka bago la dithaba, meedi, dinoka, mawatle, mebotu, magaeng gammogo le ditoropong. Ge e le ya go hloka sebopego ke ya dipolitiki, leago le setšo, leago le ekonomi, histori.

(2)

Tikologo ye:

- Ke ya sebjalebja ka ge baanegwa ba dira ditiragalo tša sebjalebja mo tikologong ya sehono.
- Ke motsesetoropo ka ge go na le dikoloi tše dintši kudu.
- Meago ke ya sebjalebja ka ge go na le dikaratšhe tša go phaka dikoloi go etša ge Brenda a rile go boa ka masa a e phaka ka karatšheng.
- Go na le baletakgoro ba bošego Gauteng-Matsobane.

- Brenda le Nakedi Maoka ba be ba no itulela bjalo ka monna le mosadi etšwe ba se ba rerwa ke batswadi ba bona le meloko mabapi le lenyalo e lego seo bontši bja batho ba mehleng yeno ba bo dirago gagolo ba go dula metsetoropong.
- Go na le maphodisa- matseka ao a hlahlilwego le ao a sego a hlahlwa ka taba ya botseka, e lego boSersanta Maroga le Nnono go laetša gore ke ya selehono.
- Go laetša gore go na le khuetšo ya selehono Brenda o dutše le Nakedi, a fetša a nyetšwe gabedi ke Nnono Molaba mola Mmatšhego le yena a be a nyetšwe ke Nkwe Maleka yoo a bego a hlokofoletšwe ke mosadi. Taba yeo e a diragala mehleng yeno, ka baka la ditokelo.
- Karatšhe ya Nkwe Maleka; Maleka Service Centre e tloga e bontšha gabotse gore ke tikologo ya sebjalebjae ka ge tša mohuta woo di le gona mehleng yeno.
- Tsela yeo Mmatšhego a bolailwego ka yona, e hlatsela go ba ya selehono ka ge mehleng ye go atile bosenyi bja mohuta wona woo, ka mo nageng ka kakaretšo.
- Tšona dipolayano tša mohuta woo, ke bjona bomenetša bja batho ba selehono e lego dipolayano tšeo di sa kwešišagalego.
- Go laetša gore tikologo yeo e tšwelelago fa ke ya sebjalebjae, e bonala ka go tšweletša moya wa bonaba le bobolai ntle le kwelobohloko.
- Go na le matšhošetši ebile go bolelwa ka maphodisa le dinyakišišo gape le go se hlomphanwe.

Go ya ka dintlha tšeo di filwego ka godimo, go molaleng gore tikologo ya paditseka ye, ke ya sebjalebjae. Godimo ga moo, sengwalo sa botseka se lebane le sebjalebjae.

(8)
[10]

POTŠIŠO YA 3 BOPAPE, H. D. N. 2008 – LENONG LA GAUTA

- 3.1 Sekaseka ka fao mongwadi a kgonneg/paletšwego go tšweletša morero/molaetša wa paditseka ye ka gona.

Mohlala wa karabo:

Morero

Morero ke kgopolokgolo/molaetša/thuto yeo mongwadi a ratago go e tšweletša ka sengwalwa sa gagwe. Morero o lebane le thuto yeo mongwadi a ratago go e lemoša mmadi mo bophelong. Gore morero o tle o bonagale gabotse, mongwadi o diriša dithekniki tša thulaganyo, go swana le tekolanthago, tekolapejana, go hlakahlakanya ditaba, go latelanya ditaba, boipoeletšo, poeletšo ya ditiragalo, bjalobjalo.

Thulano le maatlakgogedi di ka godiša morero wa mongwadi.

(3)

Morero wa Lenong la Gauta

Tše dingwe tša dintlha tšeo di swanetšego go hlokomelwa ke tšeo di latelago:
Lenong la Gauta ke padi yeo e lebanego le botseka. Ka go realo go bohlokwa go hlaloša kgopolo ya botseka ka boripana.

Botseka ke eng?

Botseka bo lebane le bosenyi/molato, nyakišišo le kotlo. *Lenong la Gauta* ke padi ya botseka ya go lebane le sephiri (lehu la Mmatšhego).

Bosenyi: Polao ya sephiri ya Mmatšhego.

Nyakišišo: Nnono Molaba ke letseka la go se hlahlwe leo le nyakišišago molato wa polao ya Mmatšhego.

Kotlo: Sephiri se a utologa; go a tsebega gore mmolai ke Brenda le ge e le gore mafelelong o hlokofole pele ga kotlo.

Dintlha tše dingwe tše bohlokwa

- Mmatšhego o bolailwe, bothata ke gore mmolai ga a tsebje.
- Ditiragalo di theilwe godimo ga bosenyi bjo bo utollwago ke dinyakišišo moo e lego gore mafelelong toka e a phethagatšwa.
- Nnono Molaba ke monyakišiši wa ka sephiring yo e lego gore mafelelong o atlega dinyakišišong.
- Dinyakišišong tša gagwe o tšama a kopana le mapheko ao a mo šitišago go phethagatša dinyakišišo.
- Ntle le mathata ao a bego a kopana le ona, o ile a atlega go hwetša mmolai wa Mmatšhego.
- Ditšhitišo tšeo a go kopana le tšona ke tša go swana le ge maphodisa a be a mo ganetša go tšwela pele ka dinyakišišo, go bethwa ga gagwe, Brenda o be a le kgahlanong le dinyakišišo tša gagwe.
- Tše dingwe tša tšeo di thušitšego Nnono go hwetša mmolai ke gore o be a le bohlale ebile a na le sebetse.
- Go padile ge a be a lemošwa ka ga kotsi yeo e ka mo welago, eupša o ile a tšwela pele ka dinyakišišo go fihla a fihlelela maikemišetšo a gagwe.
- Bohlake bja gagwe bja dinyakišišo bo bonala ge a phuruputša phapoši ya Mmatšhego, ge a be a nyaka go hwetša yeo e lego nnete go Naniki le Mohlatlego.
- Mafelelong o atlega go hwetša mmolai wa Mmatšhego, e lego mosadi wa gagwe, Brenda.
- Go utolotšwe gape gore lebaka le legolo la polao ya Mmatšhego e be e le pheta ya go ba le seswantšho sa lenong yeo e dirilwego ka gauta.
- Nnono o kgotleletše mathata le ditlhohlo ka gare ga dinyakišišo tša gagwe. O ile a ipotša gore tau e ja mohlalela tlhakoleng go a sepelewa. Le ge Brenda a be a nagana gore o e buetše leopeng, fela magokobu a mmone. Nnono o bile le kgotlelelo yeo e mo tswaletšego katlego gomme toka ya phethagatšwa.

Dithulano tšeo di bilego gona magareng ga Nnono le Brenda, balwantšhi ba gagwe, mohlala, Nakedi le bagwera ba gagwe di gokeditše mmadi gore a bale padi go ya pele le pele gore a hwetše morero wa paditseka ye. Thulanokgolo e gare ga Brenda le Nnono.

Thumo

Bopape o atlegile ka go rulaganya padi ye ka gobane o latetše dinyakwa tša paditseka go tšweletša morero, e lego bosenyi, monyakišiši le kahlolo.

Morero wa paditseka ye ke go ruta babadi gore sekhukhuni se bonwa ke sebatladi/le ge o ka e buela leopeng magokobu a a go bona. Mafelelong a paditseka ye Nnono o atlegile go hwetša mmolai wa Mmatšhego, e lego Brenda. Toka e a phethagatšwa, boNakedi ba a swarwa ka madimabe Brenda o a ipolaya.

(15)

Polelo

(2)

GOBA

3.2 Thulaganyo ya Lenong la Gauta

Thulaganyo ke tatelano ya ditiragalo go thoma tšweletšong ya bothata go fihla go tharollo ya bjona. Thulaganyo e bontšha peakanyo ya ditiragalo tšeo mongwadi a di loganyago go tšweletša kgopolokgolo ya sengwalwa. Go ba le peakanyo ya tatelano ya maleba go tšweletša kalotaba, tšwetšopele, sehloa le tlemollahuto.

(2)

Kalotaba

Kalotaba e ra gore matseno – moo ditiragalo di thomago gona. E felela ka thulano ya mathomo. Mo mongwadi o tšweletša baanegwa le tikologo ya bona.

Nnono Molaba le mogatšagwe Brenda ba ntlong ya bona. Tikologo ke ya mo motseng wa Mankweng mo Mna Molaba a šomago bjalo ka molaodi karatšheng ya Maleka Service Centre. Mna Maleka, tatago Brenda e lego yena mong wa karatšhe ye, o agile ntlo ya kgoparara gona mo motseng wa Mankweng. Mogatšagwe o rile go hlokofala, a nyala mosadi yo mongwe yo a bego a etšwa Gauteng. Sima, e lego morwedi wa bobedi wa Mna Maleka o tsena sekolo gona mo Yunibesithing ya Leboa ye e lego gona motseng wa Mankweng.

Tšweletšo ya bothata

Mo mongwadi o tšweletša bothata a re alela bjona ka botlalo. Ka ge e le padi ya botseka go swanetše gore go tšwelele tiragalo ye e makatšago, ya go tšhoša. Batho ga ba kwešiše gore e diregile neng, bjang. Ga go yo a kwešišago kgonagalo ya tiragalo ye ya go makatša. Go swanetšwe go humanwe letseka leo le ka šomanago le molato wo. Ke makga a mantši mongwadi a re botša gore Nnono Molaba, moanegwathwadi ga a kwešiše mosadi wa gagwe. E šetše e le mengwaga ye mene yena le Brenda ba agile motse/lapa fela le bjale ga a mo kwešiše.

Mdi Maleka o a bolawa. Mna Maleka ge a phaphama bošego o humana a se gona malaong. Ge a re o yo mo hlola ka phapošing ya gagwe, lebatlalela gagwe le kgontšwe ka ntle fela a kgona go humana sekgonyo se sengwe. O a bula, a leba phapošing ya Mmatšhego. Ka manyami, o humana Mmatšhego a rapaletše. Mna Maleka a tšhoga kudu, a wela fase a idibala. Nnono o humana molaetša go Kwete, mošomi wa ka serapaneng gore Mna le Mdi Maleka ba rapaletše. Ge Nnono a fihla ke ge Mna Maleka a tsogile. O thoma go mo hlalošetša gore go diregile eng.

Mna Maleka o kgopela Nnono gore a nyake mmolai wa mosadi wa gagwe. Ba gopola gore mohu o be a na le dipalamonwana tša taamane tšeo ba sego ba ka ba di hlokomela ge e le tša taamane ka nnete. Kgopola ya gore o be a na le ditaamane e ile ya dira gore Mna Maleka a bolele gore Mmatšhego o be a nyetšwe pele, monna wa gona a hlokofala. A nyalwa ke monna wa bobedi yo a bego a humile. Monna yo e be e le mohlolo, a na le ngwana wa mošemane a dula le meloko ya bommagwe. O gatelela taba ya gore Nnono a nyake babolai gore a ba sware ka a gagwe matsogo. Mna Maleka o re maphodisa a tlo tšea nako ye telele mmolai a ba a tšhaba.

(1)

Phekogogo/Kgodišo ya bothata

Nnono o phuruphutša ka phapošing ya Mmatšhego o humana setsekana sa pampiri le pukwana ya kgale yeo e bego e ngwadilwe ka enke. Mangwalo a mangwe a phumogile. Gona mo mangwalong a o bona maina a go swana le Matsobane, Maoka Naniki le atrese ya gagwe le maina a Nnono Molaba. Nnono o tsebiša maphodisa, ka morago o tsebiša Brenda yo a kwagalago a tšhogile. Maphodisa a rile go fihla Nnono a ba hlalošetša seo se hlagilego.

Nnono o etela Naniki kua Seshego go mmegela ka lehu le go mmošiša dipotšišo. Naniki o be a se mošomong ka ge a be a tšere matšatšinyana gore a šale le ntlo ya gabo. Nnono o bonala a be a itlhaganetše ge Naniki a mmošša gore Mmatšhego o be a amogela mangwalo ao a mo tlišetšago letšhogo le manyami. Seo se dirile gore a boelele Seshego, go Naniki mantšiboa ao. O ile a laela Brenda ka mogala gore a se ke a makala ge a sa boe gae ka nako. Nnono o ile a humana Naniki a hlasetšwe, a rapaletše. Go bonala phapoši ya gagwe e be e phuruphutšwa ka ge diaparo di phatlaletše. Nnono o ile a itiwa fela a se ke a bona motho yo a mo hlasetšego ka ge a ile a idibala. Maphodisa a nyakile go mo humana ka fao ge nkabe a se a tšwa ka lefastere a kgona go tšhaba.

Diaparo tša Nnono di be di thankgetše madi, ka ge a be a wetše Naniki pele a phonyokga maphodisa. O ema tseleng, a apara oborolo e le ge a leka go fihla seemo sa diaparo tša madi. O ile a di phuthaphutha a di fihla ka karatšheng.

Nnono o rile go fetša go hlapa, a leba mabaleng a yunibesithi go yo begela Sima ka lehu la mmaneagwe. Nnono o thoma go bona lesogana la Sima e lego Mpho la mathomo. Le ge Mpho a se a ka a ntšha lentšu fela Nnono o bone letšhogonyana kua moseo ga gagwe ge a mo lebelela ka mahlong.

Mpho, lesogana la Sima o tla ga Maleka. Se se ile sa belaetša Nnono ka ge lesogana le e se mokgonyana ka lapeng. Nnono o ile a robala le Mpho phapošing e tee. Mpho o ile a tsoga bošego mola batho ba robetše a thoma go putuka phapoši ya Mmatšhego. Nnono o ile a belaetšwa ke gore o rile ge a phafoga a humana Mpho a se gona malaong. Ge a etšwa, o ile a mmona phapošing ya Mmatšhego. Se se ile sa dira gore Nnono a tšee sekgonyo sa gagwe sa phapoši ya kua yunibesithi. O ile a etela phapoši gomme a humana seswantšho le leina la Maoka.

(1)

Dithulano

Nnono o thulana le banna ba sefatanaga se sehubedu:

Nnono o šalwa morago ke sefatanaga sa Ford Escourt se sehubedu. Ga se a kgona go bona difahlego tša batho bao. Mantšiboa ao ge a fihla gae o ile a humana manaba a mo letile ka karatšheng ya gagwe gomme ba mmetha. Ga se a kgona go itwela ka ge e be e le ba babedi. Ka ge e be e le banna ba dinatla, ba ile ba mo kukela godimo gore maoto a gagwe a šale a lekeletše gomme ba mo lahlela fase a ruthagana. Ba ile ba mo laela gore a tlogele merero yeo e sego ya mo swanela. Nnono o ile a makala ge a humana Brenda ka phapošing ya borobalo. Ge Nnono a mmošiša gore o be a ile kae bošego ge maotwana a koloi a boile a kgamathetše mabu, o ile a mo tšeiša phefo ka go mmošša gore yena ga a na bana ba go mo tloša bodutu.

Nnono o lwa le Mpho – lesogana la Sima.

Nnono le Brenda ba ile ba yo robala ga Mna Maleka. Nnono o ile a ba a lwa le Mpho ka matsogo lebaka e le ge a be a mmotšiša gore o tlo nyaka eng mo ga Maleka. Nnono o ile a mmotšiša le gore Matsobane Maoka ke mang. Morago ga ntwaga ya bona, Nnono o ile a utolla gore Mpho, leina la gagwe la nnete ke Motlhatlego Maoka, e lego morwa wa mohu Matsobane Maoka, monna wa Mmatšhego wa pele. O ile a utolla le gore Mpho o be a nyaka Lenong la Gauta fela manyami ebile gore o ile a idibala pele a hlaloša gore Lenong la Gauta ke eng. Nnono o kgakanegong ya gore na lenong ke selo mang. O ile a gopola gore o bone ntsekana ya pampiri e ngwadilwe 'Lenong la Gauta'.

Banna ba sefatanaga se sehubedu ba senya dithoto tša Nnono ka ntlong ya gagwe.

Nnono o ile a humana molaetša wa gore Mna Molapo o kgopela go mmona. Mna Molapo o ile a mmotša gore letšatši lela ba etšwa Mmasealama, sefatanaga se be se sentšwe ke banna ba sefatanaga sa Ford Escort. O ile a gopola gore ba swanetše go ba ba na le morero woo ba nyakago go o phetha ba sa tshwenywe ke motho. Ba tsebile gore Nnono o tla ya a lokiša sefatanaga seo. Nnono ge a fihla gae a humana ntlo ya gagwe e hlasetšwe, go gagotšwe dikobo, malao, disofa, dibjana le tšona di pšhatlilwe. Maphodisa a ile a be a naganela gore Nnono ke yena mmolai gomme ba sepela le yena go mo lekola matsogo. Ka ge maphodisa a se a bona mengwapo matsogong a gagwe, ba ile ba mo lokolla gore a boele mošomomong.

Nnono o lwa le bannatsoko ntlong ya Seshego.

Nnono o kitimiša mmasebotsana (sefatanaga sa Ford Escort) ka thekisi gomme o bona ntlo yeo ba dulago go yona Seshego. O ile a boa gomme a tsena ka lefastere ba sa tšwele. O humana pampišana e ngwadilwe 'Lenong la Gauta', le palamonwana ya go swana le ya Mmatšhego a di lokela ka potleng. O kgonne go fenywa ntweng ya mahlomahubedu ye a e lwele go le yo mongwe yo a mo humanego a sa putuka. O kgonne go mo fenywa ka patla ya leswielo yeo a e humanego ka fao. Sefatanaga sa mmasebotsana sa boa, a kgona go tšwa a tšhaba. Monna yo wa mmasebotsana a kitimiša Nnono ka sefatanaga, a mo pitlaganya le maboto. O be a se na kgetho fela a kgona go bula sefatanaga seo ka pele a gotetša mollo a se tšhuma.

Nnono o lwa le Brenda ntlong ya Mna Maleka.

Ge a boela ga Mna Maleka o ile a leba phapošing ya Mna Maleka. Go be go na le batho ba bantši ba hlabile mašata. Monnamogolo o ile a tlogela Nnono ka phapošing a re o sa yo bona morwarragwe. Nnono o ile a humana sebaka sa go bula rakana ya Mna Maleka ya dino. Ge a bula diterowara tša rakana o ile a humana pheta ya go phadima ka rakaneng ya Mna Maleka. Brenda a mo humana a sa e swere gomme, a tšhoga. Brenda a thoma le go mmotšiša gore o reng a betha Mpho. Ba fetolana ka mantšu, Nnono a ba a huna matswele ka moo a bego a befetšwe ka gona. Ge a etšwa monnamogolo a tsena. Brenda o letše a lla bošego ka moka, ge go esa ka iri ya boselela a sepela, mosegare ka moka ba sa tsebe gore o kae. Nnono ge a eya gae a humana sefatanaga se se gona fela diaparo tša gagwe di le gona. Ge a boela mathapama o ile a mo humana.

(10)

Sehloa

Sehloa ke thulano ya mafelelo ya sengwalo. Kgato ye ke thulano ya go di feta ka moka. Ditaba di ka utollwa, baanegwa bao ba bego ba tshepana ba nyapoga. Moanegwathwadi a ka humana tshedimošo a e amogela gomme a tšea sephetho.

Thulano magareng ga Brenda le Nnono.

Nnono o humana Brenda gae mathapama a phuthaphutha a sepela. O re o sepela le Nakedi. Ge Nnono a lebelela matsogo a gagwe o bona mengwapo ye mefsa letsogong la go ja go ya le ka mo Sersanta Maroga a boletšego ka gona. Nnono a kgotsa ge a dumela gore ke yena a mmolailego ge a nyaka pheta yeo e nago le nkgokolwana ya nonyana. Nonyana yeo e be e le lenong. Ya ba gona Nnono a lemogago gore Lenong la Gauta ke eng. Brenda ke ge a beile pheta molaleng wa gagwe. Nnono a mo rapeletša gore a se sepele, fela gwa pala a re Nakedi o fela pelo ka ge a be a mo emetše. Brenda a tšea mokotla wa diaparo a o bea ka sefatanageng, a boa a tšea wa go atha le senotlelo sa sefatanaga.

Nnono o thibela Brenda go tšwa. A notlela lebati, a lokela senotlelo ka potleng. Brenda a mmetha ka mokotlana gore a tloge pele ga gagwe. Brenda a tšwa ka lefastere. A tsena sefatanageng sa gagwe a se dumiša. Nnono le yena a mo šala morago, o tšwa ka lefastere lona leo a ripitlana fase ge a wela ka ntle. Ke ge sefatanaga sa Brenda se šetše se tšwele ka keiti.

(2)

Tharollo le Tlemollo ya lehuto

Ke mafelelo a ditaba.

Sefatanaga sa Brenda se be se lebile sekhutlong sa go šiiša, Brenda a re o sekama le sona, sa tšwa tseleng sa thula leswika, sefatanaga sa menoga gomme sa wela ka leopeng. Go be go bonala muši fela ge Nnono a kitimela leribeng leo Brenda a wetšego gona. Ka mahlatse, lephodisa la mo swara pele a ka itahlela go šala moratiwa wa wa gagwe morago. Ka morago go ile gwa bonala kgabo ye kgolo ya mollo ge sefatanaga sa Brenda se eswa.

Mahodu goba babolai ba ka swarwa ba išwa kgolegong, goba ba ka ahlolelwa bophelo ka moka kgolegong. Maphodisa ba swara babolai e lego boNakedi. Nnono ka ge e se mmolai o ile a lokollwa.

(2)

Polelo

(2)
[20]

60 meputso

KAROLO YA B DITŠWELETŠWA TŠA TIRIŠANO TŠE TELELE

POTŠIŠO YA 4

4.1 RUBRIKI YA PEGO YA BOITSEBIŠOPHELO (CV)

Moithuti :	Meputso [20] Kelo	Khoutu 7 O kgonne go fihlelela ditekolo ka botlalo 80 – 100%	Khoutu 6 O fihleletše ditekolo ka botlalo 70 – 79%	Khoutu 5 O fihleletše bontši bja ditekolo 60 – 69%	Khoutu 4 O lekile go fihlelela bontši bja ditekolo 50 – 59%	Khoutu 3 O fihleletše tše dingwe tša ditekolo 40 – 49%	Khoutu 2 O paletšwe ke go fihlelela bontši bja ditekolo 30 – 39%	Khoutu 1 O paletšwe go fihlelela ditekolo 0 – 29%
DITENG Diteng di sepelelana le hlogo	6	Meputso 6	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 2	Meputso 1	Meputso 0
SEBOPEGO Sebopego sa maleba le botelele bjo bo lekanetšego go ya ka mohuta wa sengwalwana	6	Meputso 6	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 2	Meputso 1	Meputso 0
SETAELE LE POLELO Retšistara, segalo, mohola, tlotlontšu, tlhamo ya mafoko le mopeleto, maswaodikga, tšhomišo ya polelo ya maleba	8	Meputso 8	Meputso 7	Meputso 6	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 2

4.2 RUBRIKI YA POLEDIŠANO

Moithuti:	Meputso [20] Kelo	Khoutu 7 O kgonne go fihlelela ditekolo ka botlalo 80 – 100%	Khoutu 6 O fihleletše ditekolo ka botlalo 70 – 79%	Khoutu 5 O fihleletše bontši bja ditekolo 60 – 69%	Khoutu 4 O lekile go fihlelela bontši bja ditekolo 50 – 59%	Khoutu 3 O fihleletše tše dingwe tša ditekolo 40 – 49%	Khoutu 2 O paletšwe ke go fihlelela bontši bja ditekolo 30 – 39%	Khoutu 1 O paletšwe go fihlelela ditekolo 0 – 29%
DITENG Diteng di sepelelana le hlogo	6	Meputso 6	Meputso 5.5	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 2	Meputso 0 – 2
SEBOPEGO Sebopego sa maleba le botelele bjo bo lekanetšego go ya ka mohuta wa sengwalwana	6	Meputso 6	Meputso 5.5	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 2	Meputso 0 – 2
SETAELE LE POLELO Retšistara, segalo, mohola, tlotlontšu, tlhamo ya mafoko le mopeleto, maswaodikga, tšhomišo ya polelo ya maleba	8	Meputso 8	Meputso 7	Meputso 6	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 0 – 2

4.3 RUBRIKI YA LENGWALO LA SEMMUŠO

Moithuti:	Meputso: [30]	Khoutu 7 O kgonne go fihlelela ditekolo ka botlalo 80 – 100%	Khoutu 6 O fihleletše ditekolo ka botlalo 70 – 79%	Khoutu 5 O fihleletše bontši bja ditekolo 60 – 69%	Khoutu 4 O lekile go fihlelela bontši bja ditekolo 50 – 59%	Khoutu 3 O fihleletše tše dingwe tša ditekolo 40 – 49%	Khoutu 2 O paletšwe ke go fihlelela bontši bja ditekolo 30 – 39%	Khoutu 1 O paletšwe go fihlelela ditekolo 0 – 29%
SEBOPEGO 1. Atrese ya mongwadi le letšatšikgwedi di ngwalwe gabotse (Khoneng ya letsogo la go ja godingwana). Ga go šomišwe maswaodikga. Letšatšikgwedi le ngwalwa ka mantšu. Mohlala: 30 Moranang 2004. (3) 2. Atrese ya mongwalelwa e ngwalwa gabotse ka letsogong la ngele. Ga go šomišwe maswaodikga. Ga go ngwalwe tšatšikgwedi. (2) 3. Madume: Go šomišwe Thobela/Morena. Go se šomišwe maswaodikga Madume a ngwalwa ka letsogong la ngele mothaladi o tee ka fase ga atrese ya mongwalelwa. (1) 4. Hlogo ya taba e ngwalwa ka fase ga madume o tshetše mothaladi o tee, gomme ya thalelwa. Madume a ngwalwa ka letsogong la ngele mothalading o tee ka fase ga atrese. (1) 5. Mafelelo/bofelo go šomišwa tlhakakgolo ya mathomo, gomme bofelo bja laetša kamano gare ga mongwadi le mongwalelwa. O šomiša leina la gago wena mongwadi/Sereto sa gago. (2)	9	Meputso 9	Meputso 8	Meputso 7	Meputso 6	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 0 – 3
B DIKAGARE/DITENG Dintlha di sepelelane le sererwa O se fapoge tabeng ye o swanetšego go ngwala ka yona. Diteng e be tše di kgahlišago. Go laetšwe kwešišo ya seo go ngwalwago ka sona. Morero wa lengwalo o fihlelelwe.	15	Meputso 15	Meputso 13 - 14	Meputso 11 - 12	Meputso 9 -10	Meputso 8 -9	Meputso 7 -8	Meputso 0 – 6
C SETAELE LE POLELO Temana ye nngwe le ye nngwe e hlaloše ditaba tša yona. Mafoko a be a hlamilwego gabotse le tšhomišo ya maleba ya maswaodikga. Diphoso tše 5 – o lahlegelwa ke moputso o tee fela Mafoko, tirišo ya mantšu ka mo go nepagetšego Tlotlontšu ya maleba le mopeleto wo o nepagetšego	6	Meputso 6	Meputso 5.5	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 2	Meputso 0 – 1

5.1 Go swaya ditšhupetšo:

Moithuti a leke go laetša monabo ka botelele bja dimetara/dikilometara gomme e be ya maleba.

A leke go dira sekai sa kakanyo ya monabo mo mafelong ao go bolelwago ka ona, go swana le gore (*o fapogela ka letsogong la nngele mo go magareng ga bookelo le sekolo*)

Moithuti a ka šomiša dikhutlonne (Bodikela, leboa, bjbj)

A leke go laetša le maswao a tsela, meago le maporogo mo go kgonegago.

Go lebelelwe bokgoni bja go laetša ditšhupetšo.

Retšistara e be ya maleba

5.2 RUBRIKI YA PHOUSTARA/POSTARA

Moithuti:	Meputso: [20]	Khoutu 7 O kgonne fo fihlelela ditekolo ka botlalo 80 – 100%	Khoutu 6 O fihleletše ditekolo ka botlalo 70 – 79%	Khoutu 5 O fihleletše bontši bja ditekolo 60 – 69%	Khoutu 4 O lekile go fihlelela bontši bja ditekolo 50 – 59%	Khoutu 3 O fihleletše tše dingwe tša ditekolo 40 – 49%	Khoutu 2 O paletšwe ke go fihlelela bontši bja ditekolo 30 – 39%	Khoutu 1 O paletšwe go fihlelela ditekolo 0 – 29%
DITENG Go bapatšwa eng, morero wa papatšo, tshedimošo ka botlalo, e kwalakwatšwa kae.	8	Meputso 8	Meputso 7	Meputso 6	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 0 – 2
SEBOPEGO Hlogo ya papatšo, fonte ya go fapana, tšhomišanommogo ya leihlo le kgatišo.	6	Meputso 6	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 2	Meputso 1	Meputso 0 – 1
SETAELE LE POLELO Papatšo e dire boipiletšo, polelo ya go lebišwa go moreki, e kgona go fihlelela mo e lebantšwego, e thopa šedi ya molebeledi. tlotlontšu, tlhamo ya mafoko le mopeleto, maswaodikga le tšhomišo ya polelo ya maleba.	6	Meputso 6	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 2	Meputso 1	Meputso 0 – 1

5.3 RUBRIKI YA KARATA YA MEMO

Moithuti:	Meputso: [20]	Khoutu 7 O kgonne go fihlelela ditekolo ka botlalo 80 – 100%	Khoutu 6 O fihleletše ditekolo ka botlalo 70 – 79%	Khoutu 5 O fihleletše bontši bja ditekolo 60 – 69%	Khoutu 4 O lekile go fihlelela bontši bja ditekolo 50 – 59%	Khoutu 3 O fihleletše tše dingwe tša ditekolo 40 – 49	Khoutu 2 O paletšwe ke go fihlelela bontši bja ditekolo 30 – 39%	Khoutu 1 O paletšwe go fihlelela ditekolo 0 – 29%
DITENG Diteng di sepelelana le hlogo.	8	Meputso 8	Meputso 7	Meputso 6	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 0 – 2
SEBOPEGO Sebopego sa maleba le botelele bjo bo lekanetšego go ya ka mohuta wa sengwalwana.	6	Meputso 6	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 2	Meputso 1	Meputso 0 – 1
SETAELE LE POLELO Retšistara, segalo, mohola, tlotlontšu, tlhamo ya mafoko le mopeleto, maswaodikga le tšhomišo ya polelo.	6	Meputso 6	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 2	Meputso 1	Meputso 0 – 1

40 meputso

Palomoka: 100 meputso